

දර්ශක

මෙම පාඩම අධ්‍යයනය කිරීමෙන් ඔබට,
 ➤ බල ගුණ කිරීම, බල බෙදීම හා බලයක බලය යන එක් එක් අවස්ථාවට අදාළ දර්ශක නීති හඳුනා ගැනීමට,
 ➤ දර්ශක නීති භාවිත කර විජීය ප්‍රකාශන සුළු කිරීමට,
 ➤ ශුන්‍ය දර්ශකය හා සෘණ දර්ශකය හඳුනා ගැනීමට හා ඊට අදාළ විජීය ප්‍රකාශන සුළු කිරීමට
 හැකියාව ලැබේ.

පුනරීක්ෂණ අභ්‍යාසය

- පහත සඳහන් ඒවායේ අගය සොයන්න.
 - (i) $4^2 \times 5$
 - (ii) $10^2 \times 3^3$
 - (iii) $10^3 \times 2^2$
 - (iv) $4^3 \times 2^3$
 - (v) $11^2 \times 9^2 \times 4^3$
- $x = 2, y = 3$ නම් පහත සඳහන් ඒවායේ අගය සොයන්න.
 - (i) x^2y
 - (ii) $2x^2y^2$
 - (iii) $10x^3y$
 - (iv) $4yx^2$
 - (v) $12xy + 7x^2y^2$

8.1 සමාන පාද සහිත බල ගුණ කිරීම

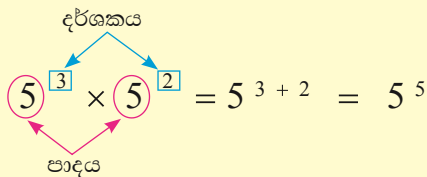

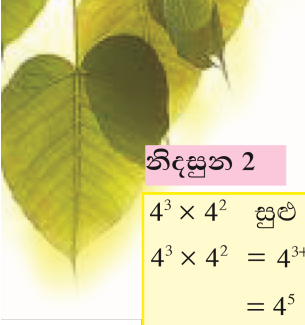
බල දෙකක් ගුණ කිරීමේදී ගුණ කිරීමට නියමිත බල දෙකම එකම පාදයෙන් පවතින විට එම බල දෙකෙහි දර්ශක දෙක එකතු කළ හැකි ය.

එනම්, $x^a \times x^b = x^{a+b}$

නිදසුන 1

$5^3 \times 5^2$ සුළු කරන්න.

නිදසුන 2

$$4^3 \times 4^2 \text{ සුළු කරන්න.}$$

$$4^3 \times 4^2 = 4^{3+2}$$

$$= 4^5$$

8.1 අභ්‍යාසය

1. සුළු කරන්න.

(i) $3^2 \times 3^5$	(ii) $12^5 \times 12^7$	(iii) $10^2 \times 10^5$	(iv) 6×6^5
(v) $7^2 \times 7^{12}$	(vi) $a^5 \times a^3$	(vii) $m^{10} \times m^{15}$	(viii) $x^{12} \times x^{15}$
(ix) $l^{20} \times l^{25}$	(x) $a^5 \times a^{20} \times a^7$		

2. හිස් තැන් පුරවන්න.

(i) $5^3 \times 5^4 = 5^{\square}$	(ii) $x^{\square} \times x^9 = x^{12}$	(iii) $p^{10} \times p^{\square} = p^{15}$
(iv) $a^4 \times a^{\square} = a^4$	(v) $m^{\square} \times m^{12} = m^{22}$	(vi) $a^{10} \times a^{\square} = a^{80}$
(vii) $y^{\square} \times y^{10} = y^{14}$	(viii) $t^{\square} \times t^{12} = t^{21}$	(ix) $t^{\square} \times t^2 \times t^5 = t^{20}$
(x) $b^3 \times b^{\square} \times b^{12} = b^{100}$		

3. හිස් තැන් පුරවන්න.

$$m^7 \times m^{\square}$$

$$\parallel$$

$$m^6 \times m^{\square} = \text{○} m^9 \text{○} = m \times m^{\square}$$

$$\parallel$$

$$m^4 \times m^{\square}$$

8.2 සමාන පාද සහිත බල බෙදීම

සමාන පාද සහිත බල බෙදීමේදී භාජකයේ දර්ශකයෙන්, භාජ්‍යයේ දර්ශකය අඩු කර එම පාදය යටතේ ම දක්වයි.

එනම්, $\frac{x^a}{x^b} = x^{a-b}$

නිදසුන 1

$\frac{5^6}{5^2}$ සුළු කරන්න.

$$\begin{aligned} \frac{5^6}{5^2} &= 5^{6-2} \\ &= 5^4 \end{aligned}$$

තවත් ආකාරයක්,

$$\begin{aligned} \frac{5^6}{5^2} &= \frac{\cancel{5} \times \cancel{5} \times 5 \times 5 \times 5 \times 5}{\cancel{5} \times \cancel{5}} \\ &= 5 \times 5 \times 5 \times 5 \\ &= 5^4 \end{aligned}$$

8.2 අභ්‍යාසය

1. සුළු කරන්න.

(i) $\frac{5^{10}}{5^7}$

(ii) $\frac{4^3}{4^2}$

(iii) $\frac{12^7}{12^3}$

(iv) $\frac{11^4}{11^1}$

(v) $\frac{12^{10}}{12^5}$

(vi) $\frac{x^6}{x^4}$

(vii) $\frac{p^{12}}{p^{11}}$

(viii) $\frac{m^{50}}{m^{40}}$

(ix) $\frac{x^{45}}{x^{35}}$

(x) $\frac{y^{200}}{y^{198}}$

8.3 සාමා දර්ශක

5^{-1} මෙහි පාදය 5 වන අතර දර්ශකය -1 වේ. ඒ අයුරින් ම 10^{-2} සැලකූ විට එහි පාදය 10 වන අතර දර්ශකය -2 වේ.

- 5^{-1} දර්ශකය පහත පරිදි ලියා දැක්විය හැකි ය.

$$5^{-1} = \frac{1}{5^1} = \frac{1}{5}$$

මේ ආකාරයට ම, $e^{-2} = \frac{1}{e^2}$ ලෙස ලිවිය හැකි ය.

මිලඟට $\frac{1}{5^{-1}}$ සලකමු.

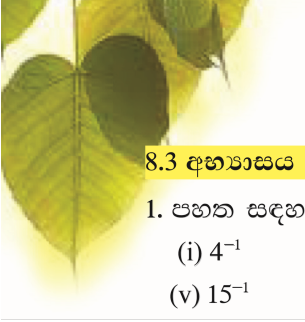
$$\frac{1}{5^{-1}} = 5^1 = 5 \text{ ලෙස ලිවිය හැකි ය.}$$

මේ ආකාරයට ම, $\frac{1}{2^{-1}} = 2^1 = 2$ ලෙස ලිවිය හැකි ය.

ඒ අනුව,

$$x^{-a} = \frac{1}{x^a}, \quad x^a = \frac{1}{x^{-a}} \text{ වේ.}$$

8.3 අභ්‍යාසය

1. පහත සඳහන් ඒවා ධන දර්ශක සහිතව ප්‍රකාශ කරන්න.

(i) 4^{-1}	(ii) 10^{-3}	(iii) 7^{-1}	(iv) 12^{-1}
(v) 15^{-1}	(vi) a^{-1}	(vii) b^{-1}	(viii) m^{-2}
(ix) p^{-1}	(x) l^{-12}		

2. පහත සඳහන් ඒවා ධන දර්ශක සහිතව ප්‍රකාශ කරන්න.

(i) $\frac{1}{4^{-1}}$	(ii) $\frac{1}{10^{-1}}$	(iii) $\frac{1}{3^{-1}}$	(iv) $\frac{1}{12^{-1}}$	(v) $\frac{1}{4x^{-2}}$
(vi) $\frac{1}{x^{-1}}$	(vii) $\frac{1}{m^{-1}}$	(viii) $\frac{1}{x^{-1}y^{-1}}$	(ix) $\frac{1}{a^{-3}b^{-2}}$	

8.4 ශුන්‍ය දර්ශකය

ඔබ පසුගිය ශ්‍රේණියේදී උගත් දර්ශක පාඩමට අනුව 5^2 හි පාදය 5 ද දර්ශකය 2 ද වන බව ඔබට මතක ඇත. ඒ අනුව,

5^0 - මෙහි පාදය 5 දර්ශකය 0

4^0 - මෙහි පාදය 4 දර්ශකය 0

$\frac{1}{2}^0$ - මෙහි පාදය $\frac{1}{2}$ දර්ශකය 0

0.001^0 - මෙහි පාදය 0.001 දර්ශකය 0

x ශුන්‍ය නොවන විට $x^0 = 1$ වේ.

එනම්,

$5^0 = 1,$ $4^0 = 1,$ $a^0 = 1$

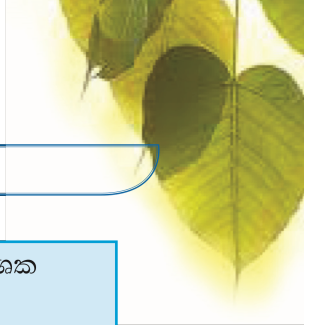
$\left(\frac{1}{2}\right)^0 = 1,$ $(0.001)^0 = 1$ වේ.

8.4 අභ්‍යාසය

1. පහත සඳහන් ඒවායේ අගය ලියන්න.

(i) 7^0	(ii) 12^0	(iii) p^0	(iv) $(pq)^0$
(v) $\left(\frac{1}{2} + \frac{1}{4}\right)^0$	(vi) $(0.045)^0$	(vii) $(-1.2)^0$	(viii) $(9.001)^0$
(ix) $\left(1\frac{1}{2}\right)^0$	(x) $(x^2 - xy + y^2)^0$		

8.5 බලයක බලය

බලයක බලයක් ලෙස පවතින ප්‍රකාශනයක් සුළු කිරීමේදී ඒවායේ දර්ශක එකිනෙක ගුණ කරනු ලබයි.

එනම්, $(x^a)^b = x^{a \times b}$

නිදසුන 1

$(2^3)^4$ සුළු කරන්න.

$$(2^3)^4 = 2^{3 \times 4}$$

$$= \underline{\underline{2^{12}}}$$

නිදසුන 2

$(4^5)^3$ සුළු කරන්න.

$$(4^5)^3 = 4^{5 \times 3}$$

$$= \underline{\underline{4^{15}}}$$

නිදසුන 3

$(a^3b^{10})^2$ සුළු කරන්න.

$$(a^3b^{10})^2 = a^{3 \times 2} \times b^{10 \times 2}$$

$$= \underline{\underline{a^6b^{20}}}$$

8.5 අභ්‍යාසය

1. සුළු කරන්න.

(i) $(5^4)^3$	(ii) $(x^4)^7$	(iii) $(m^{12})^7$	(iv) $(y^{10})^7$
(v) $(m^{12})^8$	(vi) $(x^2y^3)^4$	(vii) $(a^3b^2)^5$	(viii) $(m^4n^3)^8$
(ix) $(p^5q^3)^4$	(x) $(t^3k^5)^4$		

2. සුළු කරන්න.

(i) $x^2 \times y^3 \times x^5 \times y^3$	(ii) $2x^2 \times 3y^{10}$	(iii) $\frac{2x^6 \times y^4 \times 10x^{10}}{12x^9}$
(iv) $\frac{(x^{-1}y^4)^2 \times (x^9y)^{10}}{(x^3y^{-1})^4}$	(v) $\frac{4a^{-1}b^{-1}}{(a^3)^2} \times \frac{(3a^{-3}b)^2}{(ab)^{-1}}$	

සාරාංශය

- ☞ බල දෙකක් ගුණ කිරීමේදී ගුණ කිරීමට නියමිත බල දෙක ම එකම පාදයෙන් පවතින විට එම බල දෙකෙහි දර්ශක දෙක එකතු කළ හැකි ය.
- ☞ සමාන පාද සහිත බල බෙදීමේදී භාජකයේ දර්ශකයෙන්, භාජ්‍යයේ දර්ශකය අඩු කර එම පාදය යටතේ ම දක්වයි.
- ☞ $x^{-a} = \frac{1}{x^a}$, $x^a = \frac{1}{x^{-a}}$ වේ.
- ☞ බලයක බලයක් ලෙස පවතින ප්‍රකාශනයක් සුළු කිරීමේදී ඒවායේ දර්ශක එකිනෙක ගුණ කරනු ලබයි.
- ☞ x ශුන්‍ය නොවන විට $x^0 = 1$ වේ.

